

DIN PSIXOLOGIYASINING PREDMETI VA METODLARI

Mambetiyarova Venera Reyimbaevna

QDU Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

QDU sirtqi talim yo'nalishi Psixologiya guruhi

2- kurs talabasi Tajimuratova Aynura

Annotatsiya: Maqola din psixologiyasining asosiy muammolarini ilmiy yo'nalish sifatida hozirgi holatida ko'rib chiqishga bag'ishlangan. Bunda din psixologiyasi bilan asosiy psixologik tarmoq va yo'nalishlar o'rtasidagi bog'lanishning tarkibiy tahlili qo'llaniladi. Tarixiy jihatdan sovet davridagi dinning ichki psixologiyasini shakllantirishning ba'zi muammolari, xususan, uning ilmiy ob'ektivlik darajasini sezilarli darajada pasaytirgan haddan tashqari mafkuraviy va siyosiyashtirilganligi haqida gapiriladi. Din psixologiyasining mustaqil fan sifatidagi zarurligi va yetarliligini o'ziga xos g'oyalar ruhida ham, zamonaviy psixologiyaning eng so'nggi yutuqlari asosida, eng muhimi esa, e'tiborga olgan holda qayta ta'riflash taklif etilmoqda. juda yaqin o'tmishning saboqlari. Har bir muammo guruhi uchun tanlangan tematik bibliografiya taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: din psixologiyasi, diniy psixologiya, diniy guruh, ruhiy diniy holatlar, diniy shaxs, differentsial, yosh va jins farqlari, bolalarning dindorligi, usullarning madaniy va diniy tasdiqlanishi, psixopatologiya, destruktiv kultlar.

Kirish

1959 yilda din psixologiyasining mashhur amerikalik tadqiqotchisi O. Strunk kuzatilgan tendentsiyalarni hisobga olgan holda din psixologiyasi uchun quyidagi imkoniyatlar ochiq ekanligini yozgan edi:

1) din psixologiyasi pastoral psixologiyaga singib ketadi yoki uning ahamiyatsiz qo'shimchasiga aylanadi, ya'ni ilmiy fan sifatida o'zining asl qiyofasini yo'qotadi;

2) din psixologiyasi psixoanaliz va psixiatriyaning bir qismiga aylanadi, muammoning butun murakkabligini psixopatologiyaga kamaytiradi;

3) din psixologiyasi umumiy psixologiya kafedralaridan biriga aylanadi;

4) din psixologiyasi dinga har tomonlama ilmiy yondashishni ifodalovchi umumiy atamaga aylanadi: psixologik, sotsiologik, psixiatrik, buning natijasida u shunchalik shishib ketadiki, yo parchalanadi yoki ma'nosiz bo'lib qoladi;

5) din psixologlari zamonaviy psixologiyaning so'nggi yutuqlari asosida o'ziga xos g'oyalar ruhida mustaqil fan sifatida o'zligini qayta belgilashga harakat qiladilar va bularning barchasidan keyin G'arbda 20-asrning 20-30-yillarida dinni chinakam ilmiy o'rganishga bo'lgan eng katta umidlar din psixologiyasiga bog'langan edi va asrning boshlaridayoq haqli ravishda tan olingan ilhomlantiruvchilardan biri edi. din psixologiyasi, Uilyam Jeyms biz yangi bilim sohasi - din psixologiyasining tug'ilishida (hozirgi zamonda) hozirmiz, deb ta'kidladi

Din psixologiyasiga umumiy qiziqish va unga bo'lgan ishtiyoqning o'zgarishi (taxminan asrning 30-yillarigacha) ishonchsizlik va pessimizm bilan, shuningdek, o'rnatilgan mafkuraviy stereotiplarga moslashish (60-70-yillargacha) haqidagi o'xshash manzara. mamlakatimizda kuzatilgan. "Xrushchevning erishi" paytidan boshlab, din psixologiyasining asta-sekin "ko'tarilishi" va uning mustaqil fanga aylanish istagi boshlandi. Ushbu mavzu bo'yicha birinchi ishlardan birida (Ugrinovich 1961) "din psixologiyasi" atamasining o'zi qo'shtirnoq ichiga olingan va "burjua" epitetidan boshqa hech narsa bilan ishlatilmagan. To'g'ri, 1969 yilda "din psixologiyasi" iborasi juda maqbul bo'lib qoldi va hatto (o'sha muallif tomonidan) monografiya nomiga kiritilgan (Ugrinovich 1969).

Bu 1969-yilda din psixologiyasi bo'yicha Butunittifoq konferensiyasi o'tkazilganligi bilan bog'liq (Visnap. 1974, 3-bet). U KPSS Markaziy Qo'mitasi huzuridagi Ijtimoiy fanlar akademiyasining Ilmiy ateizm institutida amalga oshirilganligi sababli, "ateistik ishda shaxsiy yondashuv" vazifalarini qo'ygan "din psixologiyasi" nimani anglatishi aniq. dindorlar bilan va yosh avlod bilan dinga qarshi profilaktika ishlari olib borilmoqda" (o'sha yerda). Ammo din psixologiyasining o'zi, garchi partiyaning qattiq nazorati ostida bo'lsa ham, sovet psixologiyasida mumkin bo'lgan ilmiy yo'nalish sifatida qonuniylashtirilgan va qonuniylashtirilgandek tuyuldi. Muhimi, ushbu konferentsiya (Psixologiya va din. 1971) materiallarining nashr etilishi ushbu mavzu bo'yicha boshqa asarlarni nashr qilish imkoniyatini ochdi (lekin bunday ochiq-oydin ateistik xarakterga ega emas).

1974 yilda B. M. Petrov tomonidan tuzilgan "Qisqacha psixologik lug'at-antologiya"da (M.: Oliy maktab, 1974) din psixologiyasi faqat ijtimoiy psixologiyaning kichik bo'limida qayd etilgan. K.K.Platonovning "Psixologik tushunchalar tizimining qisqacha lug'ati"da (M.: Oliy maktab, 1981) din psixologiyasiga kichik, ammo alohida maqola bag'ishlangan bo'lib, uning predmeti va vazifasini belgilab beradi va ijtimoiy sohaning ushbu sohasi ekanligini ko'rsatadi. psixologiya mustaqil fanga aylanishga intiladi. Din psixologiyasi haqida juda batafsil maqola A. V. Petrovskiy tomonidan tahrirlangan (M., 1985) "Qisqacha psixologik

lug'at" da berilgan bo'lib, u allaqachon din psixologiyasining asosiy yo'nalishlarini taqdim etadi: psixologiyaning umumiy nazariyasi. din, dinning differensial psixologiyasi, diniy guruhlar psixologiyasi, diniy kult psixologiyasi, o'sha davrda mavjud bo'lgan din psixologiyasining umumiy, differensial, tarbiyaviy va ijtimoiy psixologiya bilan fanlararo aloqadorligiga mos keladigan ateistik tarbiyaning pedagogik psixologiyasi. , shuningdek bilan diniy tadqiqotlar. Din psixologiyasining xuddi shu sohalari lug'atning ikkinchi nashrida keltirilgan (Psixologiya. 1990).

Albatta, bugungi kunda ushbu sohalar ro'yxati bir qator qo'shimchalarni talab qiladi: masalan, din psixologiyasi uchun eng qadimgi psixologik sohalardan biri - tibbiy psixologiya (va u orqali psixiatriya bilan) bilan bog'liqlik juda muhimdir. Boshqa tomondan, tarixiy, etnik, siyosiy va iqtisodiy psixologiya kabi nisbatan yosh psixologik fanlar din psixologiyasi uchun boy faktik materiallar berishi mumkin edi.

Umuman olganda, din psixologiyasi deyarli barcha zamonaviy psixologik sohalar va yo'nalishlar bilan bog'liq (hozirda ularning qirقدan ortig'i mavjud), ammo biz faqat bir nechtasini, asosiylarini ko'rib chiqamiz (quyidagi diagrammaga qarang).

1) Din psixologiyasining ijtimoiy-psixologik muammolari diniy guruhning (jamo'a, cherkov, sekta) ijtimoiy-psixologik tuzilishini, muloqot mexanizmlari, taqlid, munosabat va ularning dindorlarning ongi, his-tuyg'ulari va xulq-atvoriga ta'sirini o'rganishdan iborat. , shuningdek, jamoaviy diniy tuyg'ularning dinamikasini o'rganish , guruhdagi rasmiy va norasmiy munosabatlar. Ijtimoiy-psixologik masalalar, birinchi navbatda, din psixologiyasi uzoq vaqtdan beri ijtimoiy psixologiyaning "qanoti ostida" bo'lgani uchungina emas, balki bugungi kunda mamlakatimiz duch kelayotgan muammolar tufayli ham ko'rib chiqiladi. Siyosiy, iqtisodiy va boshqa qiyinchiliklar hayotning umumiy beqarorligi va nomuvofiqligi bilan birga, oxir-oqibatda zamonaviy insonning butun dunyoqarash tizimiga ta'sir qiladi, ko'pincha gilamni oyoqlari ostidan tortib, uni diniy yoki soxta diniy dunyoqarashga aylantiradi. . Mashhur rus psixiatri V. Kandinskiy 19-asrning oxirida Amerikada ko'p hollarda juda g'alati bo'lgan ko'p sonli sekta va ta'limotlar paydo bo'lishini va bu ba'zi ijtimoiy ofatlar va falokatlar paytida, masalan, falokat boshlanganidan keyin sodir bo'lishini yozgan edi. moliyaviy inqiroz (Kandinskiy. 1881, p.217). O'shanda bu kubok Rossiyadan uzoqda bo'lganga o'xshardi, ammo hozir va yaqin kelajakda biz "G'arbni quvib o'tib ketamiz" deb o'ylamagan edik.

2) Din psixologiyasining umumiy psixologik muammolari shunchalik keng va shu qadar muhimki, ular aslida umumiy psixologiyaning rivojlanishi uchun yangi ufqlarni ochadi. An'anaga ko'ra, ruhiy hodisalarning uchta asosiy sinfi mavjud:

psixik jarayonlar, psixik holatlar va shaxsning psixologik xususiyatlari. Keling, ularning har biriga (din psixologiyasi nuqtai nazaridan) to'xtalib o'tamiz.

Psixologik jarayonlar (fikrlash, his-tuyg'ular, his-tuyg'ular, iroda, xotira, diqqat, tasavvur, fantaziya, hissiy va boshqalar) uzoq vaqt davomida psixologiya tomonidan batafsil o'rganilgan va bu boy materiallarning barchasini din psixologiyasida qo'llash mumkin edi. kundalik stereotiplardan qochib, muammolarni har tomonlama hal qilishga imkon beradi. Shunday qilib, masalan, har qanday dini his-tuyg'ularga tushirishning asossiz stereotipi mavjud, ammo turli diniy oqimlarda hissiy komponentning roli butunlay boshqacha: turli xil mistik-ekstatik kultlarda maksimal va ratsionalizatsiya qilingan diniy ta'limotlarda minimal (masalan,). Masalan, konfutsiylik).

Ruhiy jarayonlar haqidagi umumiy psixologik ta'limotni va shunga o'xshash diniy-psixologik ta'limotni (asosiy farqlar va aloqa nuqtalarini aniqlash uchun) yaxlit tarzda solishtirish qiziqarli bo'ladi. Ruhning nasroniy ta'limotiga asoslangan bunday yondashuvni amalga oshirishning bir misoli allaqachon mavjud (Shexovtsova, Zenko. 2005). Psixofizika (sensorika) va psixosomatika mavzulari, shuningdek, psixofiziologiya va yuqori asabiy faoliyatni, birinchi navbatda, miya yarim sharlarining funktsional assimetriyasini o'rganish katta qiziqish uyg'otadi. Biz asosiy nasroniy konfessiyalarining: katoliklik, protestantizm, pravoslavlik va eski dindorlarning ushbu parametrlarining qiyosiy tahlilini tayyorlayapmiz.

Psixologik holatlar haqidagi ta'limot psixologiyada biz xohlaganchalik chuqur va batafsil ishlab chiqilmagan (aniq holatlarni tavsiflash nuqtai nazaridan ham, ularni tizimlashtirish nuqtai nazaridan ham), ammo xristianlikda ruhiy va ruhiy holatlarning butun bir zinapoyasi batafsil tasvirlangan. , Ular orasida psixologiyaga mutlaqo noma'lum bo'lganlar ham bor. Zamonaviy psixologiya "ongning o'zgargan holatlarini" o'rganishga harakat qilmoqda, ular orasida diniy (ma'rifat, ekstaz, nirvana, samadhi) mavjud. Xristianlikda ikkala inoyat holati ham, inoyatsiz ("tabiiy") va inoyatga qarshi (anti-ruhiy) holatlarning tavsifi mavjud bo'lib, ularni bilish har qanday masihiy uchun uning to'g'ri ma'naviy va ruhiy rivojlanishi uchun zarurdir. o'sish.

Insonning psixologik xususiyatlarini (temperament, xarakter, qobiliyat) o'rganish umuman psixologiya uchun ham, din psixologiyasi uchun ham markaziy o'rinni egallaydi. Shu bilan birga, diniy shaxs fenomenini o'rganish, umuman olganda, shaxsni tushunish uchun asosiy ahamiyatga ega bo'ladi. Xristianlikdagi shaxsiyat haqida batafsil ma'lumotni oldingi kitobimizda (Zenko, 2007) va

shaxsiyatning xristian ta'rifidan psixologik va pedagogik xulosalarni maqolalarda topish mumkin (qarang: Zenko, 2006; Zenko, 2007).

Xulosalardan biri sifatida shuni ta'kidlash kerakki, psixologlar xristian psixologik bilimlarining ahamiyati va amaliyligini hali to'liq baholay olmaganlar. Hech qanday mubolag'asiz aytishimiz mumkinki, nasroniylik zamonaviy psixologiyaga ma'lum bo'lgan deyarli barcha ruhiy jarayonlarga, ruhiy holatlarga va shaxsiyat xususiyatlariga o'z nuqtai nazariga ega. Ammo shu bilan birga, undan farqli o'laroq, xristian psixologik bilimlari o'zining amaliy yo'nalishini va aksiologik yondashuvini saqlab qoldi. Shu sababli, hozirgi vaqtda nasroniylikka o'xshab ko'rinadigan ko'plab mavzular katta talabga ega ekanligi ajablanarli emas: nasroniy tuyg'ulari va hissiyotlari (imon, umid, sevgi, kamtarlik va boshqalar), imon va bilim o'rtasidagi munosabatlar muammolari, iroda erkinligi, tozalash. xotira, e'tiborni rivojlantirish, tasavvurni cheklash, hissiy bilan ishlash (sezgilarni himoya qilish va tozalash), psevdoruhiy holatlarga qarshi kurashish va boshqalar. Psixologik bilim xristianlikdagi butun ta'limotni tashkil etadi, mazmuni jihatidan ancha murakkab va tavsifi jihatidan katta hajmli, diqqat bilan munosabatda bo'lishni talab qiladi.

3) Psixologik antropologiya, nisbatan yosh psixologik yo'nalish, lekin u din psixologiyasi uchun ayniqsa muhim bo'lib, turli diniy oqimlar asosidagi antropologik tushunchalarni o'rganish va solishtirishni talab qiladi; va akademik psixologiyaning o'zi uchun, agar u ilmiy yo'nalish deb da'vo qilsa, uning antropologik asoslari (bu har doim ham oson emas, lekin har doim juda ibratli) haqida fikr yuritish uchun foydalidir. Hech kimga sir emaski, G'arbda ko'plab yangi psixologik tendentsiyalar okkultizm yoki sharqiy antropologiyaga o'tadi - bunga misol sifatida transpersonal psixologiyani ko'rsatish mumkin, u ruhlarning ko'chishi g'oyasini keng qo'llaydi. Ushbu jarayonga alternativa sifatida biz akademik psixologlar psixologik antropologik kontseptsiyani xristian antropologiyasi bilan solishtirishga murojaat qilishlarini taklif qilishimiz mumkin. Xristianlik nafaqat Xudo haqida, balki inson haqida ham vahiydir, xristian antropologiyasi o'zining yaxlitligi va amaliy yo'nalishini saqlab qoldi, bu zamonaviy antropologiya va psixologiya uchun juda qimmatli bo'lar edi (agar ular haqiqatan ham bizning davrimizning dolzarb muammolarini hal qilishni xohlasalar). Nafaqat nasroniy psixologiyasi, balki akademik psixologiya ham asosiy antropologik bilimlar bilan aloqasiz mumkin emas. Leningrad universitetining psixologiya fakulteti va Leningrad psixologik maktabining asoschisi Boris Gerasimovich Ananyev (1907-1972) o'z asarlarini va, aytish mumkinki, butun hayotini ushbu eng muhim pozitsiyani isbotlash va tushuntirishga bag'ishladi. Ajablanarlisi shundaki, Boris Gerasimovich

psixologiyada keng qamrovli va antropologik yondashuvni targ'ib qilar ekan, aslida psixologiya va antropologiya o'rtasidagi to'g'ri munosabatni tiklashga harakat qildi - nasroniylik ichidagi psixologik va antropologik bilimlarning mos keladigan munosabatlari printsiptiga ko'ra; Sovet davrida mafkuraviy sabablarga ko'ra bunga ishora qilishning iloji bo'lmagani va buning chuqur foni Boris Gerasimovichning hayoti davomida ham, vafotidan keyin ham "ochiq" bo'lib qolgani aniq, ammo faktlar mantig'i o'jar narsadir va o'zi uchun gapiradi.

Zamonaviy xristian antropologiyasiga qiziquvchilar allaqachon nashr etilgan shaxsiy-bibliografik tahlilga (Zenko, 2008), shuningdek, 2800 dan ortiq nomdagi asarlarni o'z ichiga olgan batafsil ixtisoslashtirilgan bibliografik ma'lumotnomaga (Christian Anthropology... 2009) murojaat qilishlari mumkin.

4) Din psixologiyasining differensial psixologik muammolari diniy shaxslarning o'ziga xos psixologik tipologiyasini aniqlash, individual diniy tajriba xususiyatlarini o'rganishdan iborat. Umumiy psixologik xarakterdagi muammolar bilan bog'liq bo'lgan ushbu muammolar to'plami qiyosiy antropologik muammolar va diniy va madaniy xususiyatlarni taqqoslash bilan bog'liq. Bu erda taniqli odamlarning dinga bo'lgan munosabati va ruhiy xususiyatlari bilan bog'liqligini tasvirlash ham qiziq bo'lar edi, bu biografik usuldan foydalanishning alohida holatidir (u G'arbda paydo bo'lgan va u erda keng tarqalgan, ammo hozirgacha odatlanib qolgan. mamlakatimizda kamroq). Shuningdek, G'arbda gender tadqiqotlari (jinsiy farqlarni o'rganish) keng tarqalgan va bu erda qiziqarli diniy-psixologik naqsh mavjud: ayollar erkaklarga qaraganda ko'proq dindordirlar va dinlar asoschilarining aksariyati erkaklar bo'lsa-da, ularning eng ko'p va sodiq izdoshlari ayollardir (bu ilk nasroniylikda ham kuzatilgan).

5) Din psixologiyasida yoshga bog'liq psixologik muammolar xilma-xildir. Bu, birinchi navbatda, dinga bo'lgan munosabatni yosh bilan bog'liq holda o'rganishdir. Birinchi taxminga ko'ra, bu erda cho'qqisi pastga qaragan teskari qo'ng'iroq shaklidagi egri chiziq kuzatiladi: o'smirlik davrida minimal dindorlik bilan, mustaqillik rivojlanayotganda, hokimiyat (shu jumladan, diniy) bilan kurash, lekin dinga nisbatan sezilarli qiziqish. bolalik va balog'at yoshida dinga qaytish va ayniqsa qarilikka yaqinroq, ular aytganidek, "ruh haqida o'ylash vaqti keldi". Psixologiyada yoshga bog'liq inqirozlar va sezgir davrlar haqida ta'limot mavjud bo'lib, ularning ba'zilari axloqiy yoki mafkuraviy tusga ega: din psixologiyasining predmeti ularni diniy jihatdan o'rganishdir. Bunday holda, g'amxo'rlik qilinayotganlarning yosh xususiyatlarini (nafaqat etuk yoshdagi va yoshlar, balki bolalar va qariyalar ham)

hisobga oladigan maslahat berishning mavjud xristian tajribasidan foydalanish mumkin bo'ladi.

6) Din psixologiyasining pedagogik-psixologik muammolari, albatta, 1985-yilda ham faqat “aholi o‘rtasida ateistik ishlarni olib borishning samarali usullarini ishlab chiqish” bilan cheklanib qolmadi (Qisqacha psixologik lug‘at. 1985, 282-bet), ayniqsa hozir va ayniqsa hozir siz bola hayotidagi dinning o‘rni va rolini ilmiy va uslubiy jihatdan malakali (ateistik xarakterdagi mafkuraviy dogmalarning ustunligisiz) o‘rganishga harakat qilishingiz mumkin. Bolalar ko‘pincha din bilan o‘ynaydilar, o‘zlari ko‘rgan marosimlarni takrorlaydilar yoki o‘zlarini o‘ylab topadilar, ya‘ni ular tegishli ichki ehtiyojga ega. Sovet davrida ular bolalarga dinni majburan singdirmaslik kerakligini ta‘kidlashni yaxshi ko‘rar edilar (dindor otanalar nazarda tutilgan edi), lekin bu muammoning boshqa tomoni ham bor: bolani dindan majburan mahrum qilib bo‘lmaydi (erkin din qilish huquqi konstitutsiya, ammo, u faqat kattalar uchun amal qiladi).

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O. Strunkning umidsizlikka uchragan prognozlariga qaytsak va G‘arb va Rossiyada din psixologiyasining rivojlanishi o‘rtasida bir qator o‘xshashliklarni keltirib, ma‘lum darajada nekbinlik bilan aytishimiz mumkin:

1) ha, bizning ichki din psixologiyasi haddan tashqari mafkuraviylashtirishni boshdan kechirdi, bu esa ko‘pincha dinning bunday psixologiyasining ilmiy mohiyatini (xolislik va xolislik sifatida) shubha ostiga qo‘yadi; biroq, shubhasiz, u shunga qaramay mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida saqlanib qolgan va bugungi kunda ham yaxshi rivojlanishi mumkin (boshqa savol bu qanday asoslar va metodologik tamoyillarda);

2) ha, ko‘pincha mamlakatimizda diniy va psixologik (hatto axloqiy va mafkuraviy) muammolar psixopatologiya prizmasi orqali qabul qilingan va barcha dindorlarni avtomatik ravishda tasniflamaslik uchun, albatta, bundan ma‘lum bir saboq olish kerak. ruhiy kasal sifatida; lekin shu bilan birga, bizningcha, har qanday diniy oqimning faoliyatini bir ma‘noda ijobiy deb hisoblagan holda, boshqa yo‘nalishda uzoqqa bormaslik kerak, chunki sektalar va buzg‘unchi kultrlarning ruhiy zararli ekanligi haqida allaqachon yetarli ma‘lumotlar mavjud;

3) din psixologiyasi mamlakatimizda umumiy psixologiyaning bo‘limlaridan biriga aylangani yo‘q va ularni bog‘laydigan aloqalar, ko‘rinadiki, o‘zaro foydali bo‘lishi mumkin (lekin buning uchun alohida ish kerak); Qolaversa, bu bizga ko‘plab yangi va g‘ayrioddiy g‘oyalar va kashfiyotlar (din psixologiyasi ham, umumiy psixologiya ham) olib keladigan juda qiziqarli va istiqbolli mavzu bo‘lib tuyuladi;

4) G'arbda roli juda muhim bo'lgan psixoanaliz haqida; Sovet davrida bu kubok bizdan o'tib ketdi, ammo hozir psixoanaliz psixoterapevtik yo'nalish sifatida qayta tiklandi va tobora muhim o'rinni egallaydi; Qolaversa, psixoanalizning dinga psixopatologiya sifatida yondashishiga kelsak, hozirgi vaqtda bu nafaqat mutlaqo xatosiz ko'rinadi, balki, aksincha, hech qanday asosga ega emas; psixoanalizning dinga (aniqrog'i nasroniylikka) bunday asossiz dushmanligi faqat uning o'zi madaniyatda hukmron mafkuraviy mavqega da'vo qilgani (va "raqobatchilarga" qarshi kurashganligi bilan izohlanadi, ularning asosiysi xristianlik edi); Albatta, psixoanaliz bu borada ma'lum muvaffaqiyatlarga erishdi, garchi o'zining zamonaviy shaklida u ko'plab zamonaviy diniy sektalarni juda eslatuvchi ongning o'ziga xos mafkuralashtirilgan shakliga aylangan;

5) din psixologiyasi pastoral psixologiyaga qo'shilib, o'zining ilmiy xususiyatini yo'qotishi to'g'risida ; ko'pgina sovet psixologlari uchun voqealarning bunday burilishlari umuman tushunarsiz edi, chunki o'sha paytda hech qanday "pastoral psixologiya" haqida gap bo'lishi mumkin emas edi, chunki bu iboraning o'zi ham qandaydir marslik yoki hech bo'lmaganda burjua tili sifatida qabul qilingan; hozirgi vaqtda tobora ko'proq psixologlar professional psixolog bo'lishdan to'xtamasdan, diniy yo'l bilan xristian bo'lib bormoqda; ularning nasroniy psixologiyasi muammolarini chuqurroq va ichki tushunishlari din psixologiyasi uchun juda foydali bo'lar edi va bu yo'nalishdagi ishlar hech qanday holatda din psixologiyasini xristian diniy psixologiyasiga kiritishni anglatmaydi;

6) din psixologiyasining ilmiy yo'nalish sifatida rivojlanishi psixologiyaning o'zi uchun ayniqsa muhim bo'lar edi; uning axloq va ma'naviyatga bo'lgan intilishi o'z-o'zidan, albatta, yomon emas, lekin ayni paytda muhim bir muammo tug'iladi – qanday ma'naviyat; ko'pincha zamonaviy psixologiya okkultizm yoki sharqiy diniy-falsafiy ta'limotlarga (ularning o'ziga xos antropologik va psixologik munosabatiga ega) aylanadi; Shu tariqa, ko'pgina okkultiv, ilmiy bo'lmagan g'oyalar psixologiya orqali zamonaviy fanga kirib boradi; va aksincha, ko'plab sektalar va buzg'unchi kultlar nafaqat psixologik bilimlardan faol foydalanadilar, balki ko'pincha u bilan o'zlarining diniy yo'nalishini yashiradilar: ular o'zlarini yo "oddiy psixologiya" sifatida ko'rsatadilar, yoki bundan tashqari, yangi va mustaqil psixologik yo'nalish sifatida namoyon bo'ladilar. shunchaki psixologiyani fan sifatida obro'sizlantiradi; din psixologiyasi psixologiyaning o'zi uchun ushbu eng muhim muammolarni hal qilishda yordam berishi mumkin, uning vazifalari, aslida, psixologiya va din o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tahlil qilishni o'z ichiga olishi kerak (barcha darajalarda va uning barcha xilma-xilligida);

6) ha, dinning ichki psixologiyasi "shishmoqda", lekin dinga xos bo'lmagan sotsiologik, tarixiy va boshqa yondashuvlarni o'zlashtirish tufayli emas, balki ushbu yondashuvlarning har birida o'ziga xos psixologik jihatlarni uslubiy ta'kidlash orqali. Unga to'liq huquq bor, chunki bu psixologik muammolar birinchi navbatda psixologik bilimlar prizmasi orqali ko'rib chiqilishi kerak;

7) yuqorida aytilganlarning barchasiga asoslanib, bizning milliy din psixologiyasi o'z intizomining zarurligi va etarliligini qayta aniqlay oladi, deb umid qilish mumkin, bu ishni ham asl g'oyalar ruhida, ham asl g'oyalar asosida amalga oshiradi. zamonaviy psixologiyaning so'nggi yutuqlari va juda yaqin o'tmish saboqlarini hisobga olgan holda, va bu ayniqsa muhim, tegishli ilmiy darajada.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Березанцев А. Ю. Психосоматические аспекты религиозного опыта // Психиатрия и религия на стыке тысячелетий: Сборник научных работ. Т. 4. – Харьков, 2006, с. 19-22.
2. Бондаренко А. Ф. Христианская психотерапия в США и англоязычном мире // Московский психотерапевтический журнал. 1996, № 1, с. 115-128.
3. Братусь Б. С. К проблеме развития личности в зрелом возрасте // Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. 1980, № 2, с. 3-12.
4. Братусь Б. С. К проблеме человека в психологии // Вопросы психологии. 1997, № 5, с. 3-19.
5. Братусь Б. С. Образ человека в гуманитарной, нравственной и христианской психологии // Психология с человеческим лицом. – М., 1997, с. 67-91.
6. Братусь Б. С. Русская, советская, российская психология: Конспективное рассмотрение. – М.: Моск. психолого-соц. ин-т, 2000.
7. Будилова Е. А. Борьба материализма и идеализма в русской психологической науке. – М.: Изд-во АН СССР, 1960.
8. Буланова Н. Символика цвета на Востоке // Азия и Африка сегодня. 1983, № 8.
9. Булгаков С. Н. Философия хозяйства. – М.: Наука, 1990 (переизд.: М.: Путь, 1912).